

Buugga Daanyeel - Boqol iyo Afartan iyo Kow

Muujinta Muhiimadda Nebinimo ee Soo-noqoshada Baabanimada iyo Madaxweynihii Siddeedaad

Jeff Pippenger
2024-03-17

Waxa aynu imminka si aad u dhow u eegaynaa sifooyinka nebiyadeed ee taariikhda ay baabnimadu mar kale ugu soo noqoto carshiga dunida iyadoo ah madaxa siddeedaad, kaas oo ka mid ah toddobada madax. Sidaas ayaynu u samaynaynaa si aynu si taxaddar leh u aqoonsanno sifooyinka nebiyadeed ee taariikhda marka madaxweynaha siddeedaad, kaas oo ka mid ah toddobada madaxweyne, uu dhammaystiro samaynta sawirka bahalka baabnimada. Waxa aynu ku bilownay tixgelinteenna xaqiiqooyinkan Buur Karmel iyo dhalashadii Herodos. Labadan tusaale ee quduuska ahuba waxay metelaan sharciga Axadda ee dhowaan imanaya ee Maraykanka, kaas oo sidoo kale lagu metelay aayadda afartan iyo kow ee Daanyeel cutubka kow iyo tobnaad.

Oo wuxuu geli doonaa dalka quruxda badan; dalal badanna waa la afgembiyi doonaa; laakiinse kuwanu gacantiisa way ka baxsan doonaan, kuwaas oo ah Edom, iyo Moo'aab, iyo kuwa ugu horreeya reer Cammoon. Daanyeel 11:41.

Boqorka woqooyi ee been-abuurka ahi waxay aayadda ku gashaa dalka ammaanta leh. Dalka ammaanta leh ee taariikhda Israa'iil hore wuxuu ahaa dalka Yahuudah, waxaana loo matalay dal caano iyo malab la barwaaqoobay, sababtaas darteedna, iyo sababo kale oo jira awgood, wuxuu ahaa mid ammaanta leh. Wuxuu ahaa mid ammaanta leh maxaa yeelay Masiixu wuxuu doortay caasimaddiisa Yerusaaalem inay ahaato meesha macbudkiisu ku yaal, iyo magaalada uu doortay inuu magiciisa dhigo.

Tan iyo maalintii aan dadkayga ka soo bixiyey dalkii Masar, magaalo kama aanan dooran qabiilooyinka reer binu Israa'iil oo dhan dhexdooda inaan guri kaga dhiso, si magacaygu halkaas ugu ahaado; ninna kama aanan dooran inuu taliye u ahaado dadkayga reer binu Israa'iil. Laakiin waxaan doortay Yerusaaalem, si magacaygu halkaas ugu ahaado; oo waxaan doortay Daa'uud inuu u ahaado madax dadkayga reer binu Israa'iil. 2 Taariikhdii 6:5, 6.

Dhulkii suugga ahaa ee Yahuudah wuxuu ahaa dalka ammaanta leh ee reer binu Israa'iilkii hore ee suugga ahaa, Maraykankuna waa dalka ruuxiga ah ee Yahuudah, dalka ammaanta leh ee reer binu Israa'iilka casriga ah ee ruuxiga ah.

“Marka dalka Rabbigu u diyaariyey inuu noqdo meel magangelyo u ah dadkiisa, si ay isaga ugu caabudaan sida ay damiirkoodu farayo, dalkaas oo gaashaanka Awoodda aan Xadka Lahayn uu sannado badan ku fidsanaa, dalkaas oo Ilaah u roonaaday isagoo ka dhigay kaydka diinta daahirka ah ee Masiixa,—marka dalkaasu, iyada oo loo marayo sharci-dejiyayaashiisa, uu ka noqdo mabaadi'da Protestantism-ka, oo uu taageero riddada Roomaaniga ah isagoo fara-gelinaya sharciga Ilaah,—waa markaas marka shaqada ugu dambaysa ee ninkii dembiga la muujin doono.” Signs of the Times, June 12, 1893.

Markii boqorkii woqooyi ee been-abuurka ahaa ka adkaaday boqorkii koonfureed (Midowgii Soofiyeeti ee hore), aayadda afartanaad, sannadkii 1989, dabadeedna wuxuu qabsadaa dalka ammaanta leh (Maraykanka). Aayadda afartan iyo kowna, erayga “dalal” waa eray lagu daray, mana aha mid si buuxda u sax ah, waayo, marka sharciga Axadda la soo rogo, “kuwa badan” ee la afgembiyo waa dabaqad dad ah oo garanaysay farqiga u dhexeeya Sabtida maalinta toddobaad iyo maalinta qorraxda, ka hor intii aanu iman sharciga Axaddu.

“Beddelidda Sabtida waa calaamadda ama summadda awoodda kaniisadda Rooma. Kuwii, iyadoo garanaya sheegashooyinka amarka afraad, doorta inay dhawraan Sabtida beenta ah halkii ay ka dhawri lahaayeen tan runta ah, sidaas ayay maamuus ugu siinayaan awooddaas oo keliya ee amartay. Summadda bahalka waa Sabtida baabbanimada, taas oo dunidu aqbashay iyadoo lagu beddelay maalintii Ilaah magacaabay.

“Laakiin wakhtiga lagu heli doono calaamadda bahalka, sida wax sii sheegidda lagu asteeyey, weli ma iman. Wakhtigii tijaabadu weli ma iman. Kaniisad kasta waxaa ku jira Masiixiyiin run ah, iyadoo aan laga reebin xidhiidhka Kaatooligga Roomaanka. Qofna lama xukumo ilaa uu helo nuurka oo uu arko waajibka amarka afraad. Laakiin marka amarku soo baxo isagoo ku khasbaya sabtida been-abuurka ah, oo qaylada weyn ee malaa’igta saddexaad ay dadka uga digto cibaadada bahalka iyo sanamkiisa, markaas xariiqdu si cad ayaa loogu kala saari doonaa beenta iyo runta. Markaas kuwii weli ku sii socda xadgudubka waxay calaamadda bahalka ku heli doonaan fooddooda ama gacmahooda.”

“Tallaabooyin degdeg ah ayaannu ugu soo dhowaanaynaa muddadan. Marka kaniisadaha Protestanka ahi ay la midoobaan awoodda cilmaaniga ah si ay u taageeraan diin been ah, taas oo ay awowayaashood ugu adkaysteen silicii ugu daran iyadoo uga soo horjeeday, markaas ayaa sabtida baadariga lagu dhaqangelin doonaa awoodda mideysan ee kaniisadda iyo dawladda. Waxaa jiri doona riddo qaran, taas oo ku dhammaan doonta oo keliya burbur qaran.” Bible Training School, February 2, 1913.

Kooxda “kuwa badan” ee lagu afgambin doono marka la gaaro sharciga Axadda ee dhowaan imanaya, waa kuwa lagula xisaabtami doono iftiinka Sabtida, kaas oo ah iftiinka loo bixiyey wakhtigaas, kaas oo ah meel leexasho ah, iyo dhibaato go’aan leh oo ku jirta taariikhda kiniisadda iyo quruumaha labadaba. Kooxdaasu waa kiniisadda Adventism-ka La’odikiya oo gaadhay dhammaadka warwareeggoodii cidlada fallaaganimada. Halkaas ayaa afka Rabbiga looga tufaa weligoodba. Adventism-ka La’odikiya waa kuwa loogu yeedhay iftiinka malaa’igta saddexaad, ha ahaato Qaadeeshkii kowaad ee taariikhda 1844 ilaa 1863, ama Qaadeeshkii labaad ee taariikhda 2001 ilaa sharciga Axadda.

Oo wuxuu ku yidhi, Saaxiibow, sidee baad halkan ku soo gashay adigoo aan huwan dharkii arooska? Isaguna hadal ma uu helin. Markaasaa boqorkii ku yidhi addoommadii, Gacmaha iyo cagaha ka xira, oo kaxeeya, oo ku tuura gudcurka dibadda; halkaas waxaa jiri doona oohin iyo ilko jirriqsi. Waayo, kuwo badan baa loo yeedhaa, laakiin kuwo yar baa la doortaa. Matayos 22:12–14.

Codkii malaa’igta saddexaad, ha ahaato 1844 ama 2001, wuxuu ahaa baaq loogu yeedhayo arooska. “Kuwa badan” ee lagu afgembiyo sharciga Axadda, waa isla “kuwa badan” ee diiday

dharkii arooska oo ah xaqnimada Masiixa, oo taa beddelkeedna ka mid noqda xafladda guurka ee tobanka boqor la galaan dhilladii Rooma. Guurkaas darteed, qofku wuu haysan karaa dharkiisa u gaar ah, waayo waxa keliya ee ay u baahan yihiin si ceebtooda looga qaado waa in loogu yeedho magaca qoyska ee dhillada ka talisa tobanka boqor.

Oo maalintaas toddoba dumar ahu nin keliya ayay qabsan doonaan, iyadoo leh, Annaga qudheenna ayaannu kibisteenna cuni doonnaa, oo dharkayagana annaga qudheenna ayaannu xidhandoonnaa; magacaa oo keliya ha naloogu yeedho, si ceebtayada laynooga qaado. Ishacyaah 4:1.

Waxay ku guuldarreysteen imtixaankii ugu horreeyey ee cuntada, waayo waxay doorteen inay cunaan kibistooda, halkii ay ka cuni lahaayeen kibista samada. Waxay ku guuldarreysteen imtixaankii labaad oo ay ahayd inay Ilaah ku ammaanaan iyadoo muujinaya dabecaddiisa, laakiin taa beddelkeeda waxay doorteen inay xidhaan dharkooda. Waxay ku guuldarreysteen imtixaankii saddexaad ee go'aamiya runta, waayo waxay muujiyeen magaca (dabecadda) bahalka, maxaa yeelay waxay doorteen inay diidaan magaca (dabecadda) Masiixa. Ujeeddadii Nimrod u dhisay magaalo (dawladda), iyo munaarad (kaniisadda), xuskii ugu horreeyey ee Baabuloon, waxay ahayd inuu naftiisa magac u sameeyo.

Oo waxay yidhaahdeen, Kaalaya, aynu dhisanno magaalo iyo munaarad, oo korkeedu samada gaadho; oo aynu magac isu yeelno, waaba intaasoo aynu ku kala firidhsanno dhulka dushiisa oo dhan. Bilowgii 11:4.

Magacu waa astaan dabecadeed, dabecadda nebiyaysan ee bahalka siddeedaadna, kaas oo ka mid ah toddobada, waa dabecadda laba-geesoodka ah ee isu-geynta Kaniisadda (munaarad) iyo Dawladda (magaalo). Qalalaasaha maalmaha ugu dambeeya dadka waxay isu kala saari doonaan laba qaybood.

“Waxa jiri kara oo keliya laba kooxood. Koox kasta si cad ayaa loogu shaabadeeyey, ama shaabadda Ilaaha nool, ama calaamadda bahalka ama sawirkiisa. Wiil iyo gabadh kasta oo Aadan ka soo farcamay wuxuu doortaa ama Masiixa ama Barabbas inuu noqdo hoggaamiyihiiisa. Oo kulli kuwa isa saara dhinaca kuwa aan daacadda ahayn waxay taagan yihiin hoosta calanka madow ee Shayddaanka, waxaana lagu eedeeyaa inay diideen Masiixa oo ay si quudhsasho leh ula dhaqmeen. Waxaa lagu eedeeyaa inay si ula kac ah u qodbeen iskutallaabta Rabbiga nolosha iyo ammaanta.” Review and Herald, January 30, 1900.

Hal dabaqad waxay matali doontaa ekaanta bahalka, halka dabaqadda kalena ay matali doonto ekaanta Masiixa. Mid waxay xiran doontaa dharkii arooska ee Masiixa, halka dabaqadda kalena ay xiran doonto “dharkooda u gaarka ah.” Hal dabaqad waxay cuni doontaa cuntada samada, halka tan kalena ay cuni doonto “kibistooda u gaarka ah.” Dabaqadda cunta kibistooda u gaarka ah oo haysata dharkooda u gaarka ah waxay matalaan “kuwa badan” ee loogu yeedhay codkii malaa’igta saddexaad, waana “kuwa badan” ee lagu ridi doono marka sharciga Axadda ee dhowaan imanaya soo gaadho. Isku daygooda ah inay ka samatabbixiyaan xaaladdooda luntay marka dabecaddoodu ku muuqato qalalaasaha sharciga Axadda waa rajada beenta ah ee ah in haddii ay aqbalaan magaca dhilladii Rooma, samaynta taas ay ka qaadi doonto “ceeptooda.”

Wagtigaas, kuwa la doortay ee yar ayaa loo sara mariyaa sidii calanka boqol iyo afar iyo afartan kun, waxaana markaas aayadda kow iyo afartanaad ku jira koox kale oo markaas “ka baxsata” gacanta boqorka woqooyi ee been-abuurka ah. Ereyga Cibraaniga ah ee lagu turjumay “ka baxsata,” aayadda kow iyo afartanaad, wuxuu ka dhigan yahay in laga baxsado sidii wax sibiibix ah darteed, qeexitaankuna wuxuu gudbinayaa fikradda ah in saabuun biyaha lagu hayo, dabadeedna sibiibixnimada saabuunta awgeed ay gacantaada ka simbiririxato. Qodobka ugu weyn ee qeexidda ereyga, marka luqadda Cibraaniga lagu adeegsado, waa in waxa kasta oo baxsada uu yahay wax, ka hor baxsashada, ku jiray gacanta ama xukunka waxa uu ka baxsanayo.

Aayadda kow iyo afartan, waxaa lagu dhammaystiraa midowga saddex-geesoodka ah ee masduulaagga, bahalka, iyo nebiga beenta ah.

“Borotestaannada Maraykanka ayaa ugu horrayn gacmahooda ka dul fidin doona yaamayska si ay u qabsadaan gacanta Ruuxnimada; waxay ka kor gaadhi doonaan godka si ay gacan isula qabsadaan awoodda Rooma; oo hoos imanaya saameynta midowgan saddex-geesoodka ah, waddanku wuxuu raaci doonaa tallaabooyinkii Rooma isagoo ku tuntaya xuquuqda damiirka.” *The Great Controversy*, 588.

Marka Maraykanku gacanta la qabsato Qaramada Midoobay iyo baabnimadaba xeerka Axadda, waxaa jira koox dad ah oo markii hore ku jiray gacanta baabnimada, kuwaas oo markaas “ka baxsada” gacanta boqorka woqooyi ee been-abuurka ah. Dadkaas markii hore waxaa ku haystay qabsashada awoodda baabnimada. Dadkaas waxaa xafladdii dhalashada Herodos ku matalaya Yooxanaa Baabtiisaha, kaas oo markaas ku jiray maxaabiiisnimada godadka xabsiyada Roomaanka, isagoo sugaya dhimasho ama samatabbixin. Kooxda dadka ah ee ka baxsada maxaabiiisnimada baabnimada xeerka Axadda, waxaa matala saddex qabiil, sidaas darteedna waxay astaan u yihiin ka koobananshaha saddex-geesoodka ah ee Baabuloonta casriga ah.

Isla wakhtigaas qudhiisa, codka labaad ee Muujintii cutubka siddeed iyo tobnaad, wuxuu dadkaas ugu yeedhaa inay Baabuloon ka baxsadaan, si aanay uga qaybgelin xukumaheeda markaas bilaaban doona. Codkaas labaad waa codka Masiixa, hase yeeshee wuxuu matalaa codka boqol iyo afar iyo afartan kun oo markaas ku dhawaaqaya farriinta malaa’igta saddexaad cod weyn. Marka kuwa ka baxsada gacanta (taas oo ah astaan u ah is-hoosaysiinta), waxay ka baxsadaan gacanta boqorka been-abuurka ah ee woqooyiga, dabadeedna waxay helaan gacanta boqorka runta ah ee woqooyiga.

Buur Karmel nebiyadii Bacal waa la laayay, oo maadaama ilaaha beenta ah ee labka ahi ay matalaan Dawladda, nebiyadii Cashtoreedna ay matalaan Kaniisadda. Eliiyah wuxuu laayay nebiyadii Bacal, sidaas darteedna wuxuu aqoonsiinayaa dhammaadka boqortooyadii lixaad, in kastoo diinta Protestantism-ka riddada ah, sida ay Salome u matasho, ay weli taagnayd. Salome, oo ah Protestantism-ka riddada ah, iyada oo Salome ah, waxay sasabtaa Herodos, oo tobanka boqor waxay ku heshiiyaan inay galaan isbahaysi Kaniisad iyo Dawlad ah iyagoo la jira madaxa siddeedaad, kii ka mid ahaa toddobada madax. Salome waa tii Herodos-ka sinada qaraabada ah ku jira uu qalbigiisa kaga damco.

Laakiin waxaan idinku leeyahay, Ku alla kii naag ku fiiriya si uu u damco, qalbigiisa ayuu hore ugula sinaystay. Matayos 5:28.

Damaca sinaysiga ah ee Herodos ku jirtay qalbigiisa ayaa hilibkoodii ku midaysay qalbigiisa, sidaas darteedna wuxuu la noqday Salome mid qudha.

Sidaas daraaddeed nin wuxuu ka tegi doonaa aabbihiis iyo hooyadiis, oo wuxuu ku dhegi doonaa naagtiisa; labadooduna waxay noqon doonaan isku jidh. Bilowgii 2:24.

Munaasabaddii dhalashada Herodos, Herodos iyo Salome way midoobeen, Herodosna, oo uu Axaab tusaale u ahaa, waa madaxa tobanka boqor ee boqortooyada woqooyi. Markii dhawaan iman doona sharciga Axadda, boqortooyadii lixaad ee bahalka dhulka way dhammaanaysaa marka geesihii isu beddelay hal gees oo matalaya isu-geynta geesaha Kaniisadda iyo Dawladda (sanamka bahalka), uu Eliiyaah dilo. Markaas Salome waxay sasabtaa Herodos, waxayna la noqotaa mid qudha, oo waxay ku qancisaa inuu kala badh boqortooyadiisa (Dawladda dunida oo dhan) siiyo hooyadeed (Kaniisadda dunida oo dhan). Salome markaas waxay la wareegtay taladii Axaab iyo tobankiisii qabiil, waayo tobanka boqor dhammaantood way isku raacsan yihiin.

Oo tobanka gees oo aad aragtayna waa toban boqor, kuwaas oo aan weli boqortooyo helin; laakiinse waxay awood u helayaan sida boqorro saacad keliya iyagoo la jira bahalka. Kuwanu isku maan bay yihiin, oo xoogooda iyo awoodooda waxay siin doonaan bahalka. Muujintii 17:12, 13.

Bahalka ay iyagu siiyaan xoogooda iyo awoodooda waa bahalkii ay dhilladu fuushanayd. Bahalku wuxuu matalaa dabeecadda sawirka, kaas oo ah isu-geynta Kaniisadda iyo Dawladda, iyadoo naagtu (Kaniisaddu) ay xukunto xiriirka, waayo waa guur Laatiin ah, halkaas oo magaca qoyska uu yahay magaca naagta, oo ay naagtu ka taliso ninka, taas oo ah fallaago ka dhan ah xiriirka guurka ee runta ah.

Naagtana wuxuu ku yidhi, Murugadaada iyo uuraysigaagana aad baan u sii badin doonaa; murugo ayaad carruur ku dhali doontaa; damacaaguna wuxuu ahaan doonaa ninkaaga xaggiisa, isaguna wuu kuu talin doonaa. Bilowgii 3:16.

Boqorrada tobanka ahi waa isku fikir oo isku qalbi.

“Muujintii 17:13–14 waa la soo xigtay. ‘Kuwanu isku maan bay leeyihiin.’ Waxaa jiri doona xidhiidh midnimo oo caalami ah, isku-afgarad weyn oo keliya, isbahaysi ay leeyihiin xoogagga Shaydaanka. ‘Oo waxay bahalka siin doonaan xoogooda iyo awoodooda.’ Sidaas ayaa lagu muujiyey isla awooddii gar-ma-qaatada ahayd, dulmiga lahayd ee ka gees ahayd xorriyadda diinta, xorriyadda Ilaah loogu caabudo sida damiirku farayo, taas oo uu baabasiigu muujiyey markii hore, markuu silcin jiray kuwii ku dhiirrada inay diidaan inay waafaqaan xafladaha iyo caadooyinka diineed ee Roomaaneyadda.

“Dagaalka la geli doono maalmaha ugu dambeeya waxaa si wadajir ah uga soo horjeesan doona dadka Ilaah dhammaan quwadaha xumaaday ee ka leexday daacadnimadii sharciga Rabbiga. Dagaalkan Sabtida amarka afraad ayaa noqon doonta qodobka weyn ee laysku hayo; waayo, amarka Sabtida dhexdiisa Bixiyaha weyn ee Sharcigu wuxuu isu muujinayaa inuu

yahay Abuuraha samooyinka iyo dhulka.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, 983.

Tobankii boqor oo hoggaamiyahoodu yahay Axaab, ama Herodos, waxaa duufsaday Salome, gabadhii Herodiyaas. Qaramada Midoobay, oo xilliga sharciga Axadda uu duufsado Salome, oo ah diinta beenta ah ee Protestantismka riddada ah, taas oo markii hore ahayd boqortooyadii lixaad ee waxsii sheegidda Kitaabka Quduuska ah, waxay la wareegtaa boqortooyada tobanka boqor, kuwaas oo dhammaantood ku heshiiaa inay badh boqortooyadooda siiyaan diinta Katooligga. Go'aankan waxay u qaataan si wadajir ah oo aan cidina ka bixin, waayo boqorradii oo dhan waxaa duufsaday qoob-ka-cayaarkii sasabashada lahaa ee Salome. Waxay ku heshiiaa inay xooggooda mideysan geliyaan hawsha dilidda kuwa uu matalo Yooxanaa Baabtiisaha.

Bahalka (Qaramada Midoobay) waxaa xukuma boqor sare (gabadhii Jezebel). Jezebel waxay gabadheeda ku amartay inay bilowdo xidhiidhka sino iyo qaraaboku-dhigashada ah ee ay la yeelato Herodos iyo boqorrada kale, waayo iyadu waa hooyada dhillooyinka. Iyadu waa dilaalka gabadheeda qudheeda. Herodos, Axaab, iyo Qaramada Midoobay waxaa khiyaaneeyey nebiga beenta ah, kaas oo ah Maraykanka. Maraykanku wuxuu joojiyaa inuu ahaado boqortooyadii lixaad marka nebiyadii Bacal la laayo, waxaana nebiyadii Ashtaroodh (Salome) isla markiiba noqdaan awoodda xukunta ee boqortooyada toddobaad, sida ay dunida uga nuqulayso wixii ay hadda ka hirgelisay Maraykanka.

Bahalku waa boqorrada xiriirka la leh gabadha dhillada ah, dhilladuna waa naagta xukunta bahalka. Ciise wuxuu ku muujiyey dhammaadka wax, bilowga wax. Sida sawirka Muujintii cutubka toddoba iyo tobnaad ee siddeed boqortooyo uu u furfuray siddeedii boqortooyo ee Daanyeel cutubka labaad, bahalka iyo naagta bahalka fuushanina waxay furfuraan run kale oo nebiyadeed, taas oo ku dhisan in kii hore uu metelo kan dambe.

Muujintii toddoba iyo tobnaad ee Muujintii waa tixraacii ugu dambeeyey ee boqortooyooyinka nebinnimada Kitaabka Quduuska ah, sidaas darteedna waxay si khasab nebinnimo ah u dalbanaysaa in Daanyeel cutubka labaad, oo ah tixraacii ugu horreeyey ee boqortooyooyinka nebinnimada Kitaabka Quduuska ah, uu isaguna matalo siddeed boqortooyo, kuwaas oo boqortooyada siddeedaad ay ka mid ahayd toddobadii. Sidoo kale, xukunka naagta iyo bahalka ay fuushan tahay ee ku qoran cutubka toddoba iyo tobnaad, waa in lagu matalaa xukunkii ugu horreeyey ee dhillada sannadkii 1798.

Malaa'igtii waxay Yooxanaa ku wargelisay bilowga cutubka toddoba iyo tobnaad in la tusayo xukunka dhillada weyn iyo bahalka ay fuushan tahay. Markii ugu horraysay ee dhilladu la xukumay waxaa si sax ah loo fahmay inay ahayd sannadkii 1798, markaas oo baabasiintu heshay nabarkeedii dilaaga ahaa, oo wakhtigii dhammaadkuna yimid. Hase yeeshee marka “wakhti dhammaad” lagu muujiyo taariikhda waxsii sheegidda, had iyo goor waxaa jira laba calaamadood oo jidka ah oo dad lagu astaan yeelay. Dhalashadii Haaruun iyo walaalkiis Muuse waxay ahayd wakhtigii dhammaadka ee taariikhdaas. Labadaas calaamadood ee jidkuna waxay tusaale u ahaayeen dhalashadii Yooxanaa Baabtiisaha, iyo lix bilood dabadeed ina-adeerkiis Ciise, sidaasna waxay u calaamadiyeen wakhtigii dhammaadka ee taariikhdaas. Dhammaadkii maxaabiistii

toddobaatanka sannadood ahayd, taas oo tusaale u ah wakhtiga dhammaadka ee 1798, Daariyus iyo adeerkiis Kuuros ayaa ah labada calaamadood ee jidka ee wakhtiga dhammaadka. Iyagoo wada jir ahna, waxay tusaale u yihiin Reagan iyo Bush kii koowaad, wakhtiga dhammaadka ee 1989.

1798, oo ahayd wakhtigii dhammaadka markii kitaabka Daanyeel la furfuray taariikhda Milleriyiinta, waxay tilmaantay dhimashada nebiyaysan ee curiyaha siyaasadeed ee bahalka Kaatooligga. Jeneraalka Napoleon ee Berthier ayaa si toos ah u galay Vatican-ka, baadariigii ayuu xidhay, wuxuuna soo afjaray awooddii siyaasadeed ee bahalka Kaatooligga. Hal sano dabadeed, 1799, naagtii bahalkaas ku dul fadhiday qarniyadii oo dhan, oo uu baadariigu matalayay, waxay ku dhimatay maxaabiisnimo. Xukunka dhilladu waxa ku jira xukunka bahalkii ay adeegsan jirtay si ay quruumaha ugu taliso. Muujintii cutubka toddoba iyo tobnaad wuxuu tilmaamayaa labadaba xukunka bahalka, iyo sidoo kale dhillada bahalka ka talisa oo ku dul fadhida.

“Adduunku waxa ka buuxa duufaana, dagaal, iyo kala qaybsanaan. Hase yeeshee, iyagoo hoos imanaya hal madax—awoodda baabtiiska—dadku way midoobi doonaan si ay Ilaah uga soo horjeestaan qofka markhaatiyaashiisa ku jira.” Testimonies, volume 7, 182.

Madaxa siddeedaad, oo ka mid ah toddobada, waa awoodda baabanimada oo xukunta bahalka ka kooban toban boqor oo ay maamusho gabadha dhillada ah ee bahalka dul fuushan. Curiyeyaasha boqortooyada siddeedaad, taas oo ka mid ah toddobada, waa in lagu arkaa madaxweynaha siddeedaad oo ugu dambeeya, kaas oo ka mid ah toddobada madaxweyne, marka sawirka bahalka laga dhex sameeyo Maraykanka. Isku-darka geesaha riddaysan ee Jamhuurnimada iyo Borotestannimada waa inuu lahaadaa “madax” ka taliya sawirka bahalka, oo taliyahaasu wuxuu ahaan doonaa kaligii-taliye aan caadi ahayn.

Waxaan daraasaddan ku sii wadi doonnaa maqaalka xiga.

Gabay ama Sabuurkii Aasaaf. Ilaahow, ha iska aamusin; ha xasillin, oo ha deggenaanin, Ilaahow. Waayo, bal eeg, cadaawayaashaadu qaylo bay kicinayaan; oo kuwa ku necebuna madaxay kor u qaadeen. Dadkaaga waxay uga taliyeen xeelad khiyaano leh, oo kuwaaga qarsoonna way kala tashadeen. Waxay yidhaahdeen, Kaalaya, oo aynu ka baabbi'inno inay quruun sii ahaadaan; si magaca reer binu Israa'iil aan mar dambe loo soo xusuusan. Waayo, iyagoo isku ra'yi ah ayay wada tashi sameeyeen; oo axdi bay kaa gees ah kula galeen: teendhooyinka Edom, iyo reer binu Ismaaciil; reer Moo'aab, iyo reer Haagar; Gebaal, iyo Cammoon, iyo Canaaleeq; reer Falastiin iyo dadka Turos deggan; Ashuurna iyagaa ku biiray; oo waxay caawiyeen reer Luud. Selaah. Sabuuradii 83:1–8.